Spirit of Bosnia / Duh Bosne
An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal
Međunarodni, interdisciplinarni, dvojezični, online časopis

Pješke do Višegrada, 1959-60

William Tribe

Odranije sam planirao da odem pješke u nepoznatu istočnu Bosnu za vrijeme kratkih novogodišnjih praznika. Iz školskog atlasa sam precrtao glavna obilježja planina, rijetkih gradića i sela i krivudavu nit puta izmedju Sarajeva i Višegrada u gornjem toku Drine. Sve drugo je potisnulo uzbudjenje da ću napokon krenuti na istraživanje u unutrašnjost.

Posljednjeg dana pedesetih godina popeo sam se uz kanjon Miljacke i prešao preko brda do Mokrog, tačno godinu dana od kad sam tamo bio prvi i posljednji put. Cesta je bila uska, od tucanika i zemlje, s glatkom povrsinom s obje strane uzdignute pješčane krune koju su načinile gume. Namjeravao sam na njoj ostati cijelo vrijeme do Višegrada: mislio sam da ovo nije pogodno doba godine za prečice u dijelu zemlje koji ne poznajem. Nisam primijetio nikakvog saobraćaja. Na licu sam osjećao sitne snježne pahuljice i kad sam stigao u Mokro, Romanija se tek nazirala pod nebom boje željeza. Dvadeset kilometara za četiri sata— tempirao sam se prema kilometarskim oznakama pored puta i tako ustanovio stalnu brzinu hoda. U kućici s nazivom “kafana” popio sam jednu jaku “ljutu” i kafu, popušio svoju pretpodnevnu cigaretu i slušao razgovor seljaka koji su grijali na vatri svoja od vremena prekaljena lica i ruke. Bili su to Srbi, prepoznatljivi po visokim šubarama od crnog krzna na glavama. Tamnocrveni šalovi omotani oko kapa i lica poput turbana davali su im divlji, orijentalni izgled. Svaki od njih je nosio haljetak i hlače od grubog crnog sukna, prosto skrojenog ali čvrsto sačinjenog, i kožne sandale preko mnogo slojeva debelih grubih čarapa. Bili su ljubazni ali ne i ljubopitljivi. Kad sam popio jedno piće jedan od njih me je častio drugim, duplom čašicom “ljute.” “Trebaće ti ako pješačiš preko Romanije”, rekao je.

Jedan seljak me je otpratio do prečice ravno uz planinu. S vrha eskarpe pogledasmo nazad preko zelene doline na divlje tamne šume Ozrena i grozd planina oko Trebevića. Stajali smo na tankom i krtom snježnom pokrivaču među ogromnim borovima romanijske šume, visokim i razgranatim poput kedrova. Pokazao je kroz drveće. “Onamo ti je put, druže”. Tamo prijeko se pružala valovita zemlja, bez određenog oblika, sva pod snijegom i zatvorena sa svih strana tamnim rubom šume. Ručao sam u jednoj kafani smještenoj na širokom prostoru među brvnarama i ogradama. Napolju, volovi s velikim plećkama su vukli dugačke borove balvane prikačene hrđavima lancima za jarmove debele kao grede. U kasno popodne spustio sam se cikcak putem s Romanije na široku zelenu površinu zaravnjenu poput tanjira i prispio u Sokolac kako je padala noć. To je malo, jadno mjesto, ali s novim hotelom. Nekoliko zgrada od

betona štrčalo je medju okolnim drvenim ili matrerisanim kućicama. Portir mi je uzeo pasoš i odveo me do male sobe s malo namještaja—krevetom, stolom, stolicom i jednom vješalicom. “Večeras ne možete u naš restoran. Nova godina je. Svi stolovi su zauzeti. Donijeću vam večeru”. Sjeo sam na krevet i drhtao od zime kao kakav bijednik. Ovo je neefikasna bosanska provincija. Postojalo je centralno grijanje, ali su cijevi bile hladne, dok je zahrđala gvozdena peć u uglu bila puna pepela. Uto uđe portir s naramkom borovih cjepanica i naloži peć tako da se soba ispuni jarkom toplotom, a odmah zatim donese i tanjir pečene svinjetine s krompirima i vunene papuče—stvar koju sam zaboravio da spakujem… . Krevet je bio raskošan. Prepješačio sam četrdest pet kilometara. Predivan umor tekao mi je iz nogu kroz čitavo tijelo… . Udaljeni zvuci terevenke, muzike i plesa, dopirali bi do mene negdje odozdo iz restorana kad bih se s bolom probudio u toku noći—restoran je bio pun ljudi iz Sokoca i seljaka iz okolnih sela.

Još za mraka sljedećeg jutra krenuo sam put Rogatice, razmjenjujući novogodišnju čestitku s čovjekom koji je nešto radio ležeći pod kamionom ispred hotela. Put me je vodio pravo po cesti bez ograde preko velike zelene ravnice. Tu i tamo bih nailazio na poneku usamljenu kućicu i, u daljini, skupine stoke na ispaši. Stjenoviti rub Romanije iza mene je sad postao ružičast, a sunce se dizalo u žutom sjaju iza niskog grebena Vitnja kojem sam se približavao. Sredinom jutra sam se zaustavio u jednoj kafani u selu blizu vrha. Prema jugu, s onu stranu brdovitog zemljišta, blještala je Jahorina u svoj svojoj dužini i pod čvrstim ledenim prelivom, poput kakvog fantastičnog kolača naspram dubokog plavetnila neba. U podne sam se spustio s pustopoljine, štedeći mnogo sati time što sam sišao sa ceste i slijedio telegrafski vod kroz mlade breze i hrastove, još krhke i smeđe od neopalog lišća. Mali okruglasti oblaci su ispunjavali udoline preda mnom, a tamne, snijegom prošarane planine nepravilna oblika uzdizale su se druge strane—to je bio cilj mog putovanja sljedećeg dana. No u Rogatici izmaglica je bila samo razblažena verzija baršunastih brda, omekšanje na rubu neba. Gradić mora da je bio razoren u ratu. Gotovo sve je bilo od betona i novo, mada sad uprskano blatom, odajući utisak seoske zapuštenosti. Bijeli prsti četiri ili pet munara davali su gradiću bosanski šarm. Tamnozelena osmanska zastava sa srbrneim polumjesecom i zvijezdom visila je s najviše munare. Ušao sam u džamiju i uspeo se na šerefe praćen buljukom dječaka koji su navaljivali da ih kasnije slikam kako sjede pozirajući u nasmiješenom nizu na jednoj ogradi. Odsjeo sam u velikom, razbacanom hotelu, prljavoj građevini smještenoj usred velike, ustalasane kaljuge. Kako sam bio jedini gost u sobi s mnogo kreveta, natrpao sam šest debelioh pokrivača na svoj ležaj i širom otvorio prozor mrzlom zraku prije spavanja.

Sutradan sam prešao preko planina do Višegrada. Krajolik je bio divljiji i samotniji i u beskrajnoj tihoj šumi stalno me hvatao strah od vukova što vrebaju u drveću na padinama iznad mene. Od zavijanja s ivice šume ukočih se od straha na ljutoj zimi snježne čistine pri pomisli na prenagljenost odluke da krenem na ovakav put. Tu naiđoh na putarovu kućicu, jedinu zgradu koju sam tog dana vidio na putu. Muž i žena su me pozvali da uđem; ona mi je napravila kafu, a on mi je nalivao rakiju. “Da, moguće je da si čuo vukove. Bez brige. Drži se puta. To su velike kukavice”. Poželjeli su mi sretan put i doviknuli: “Dođi nam opet!” U rano popodne, dok je nebo postajalo sve tamnije, čitav krajolik se počeo naglo naginjati, i kad sam izašao iz šume vidio sam kako se planine s druge strane isto tako strmo spuštaju u duboki, dugi rascjep koji je bio kanjon Drine. Tamo prijeko je ležala granica sa Srbijom i, izgubljene u sivoj pari

prema jugu, divlje planine Crne Gore. Iznad isprekidanih oblaka u dolini, sićušna sela, prošarana tu i tamo obrisima rijetkih bijelih munara, bila su raštrkana po krilima i koljenima podnožja masivnih brda što su stremila u vis, ka šumi i snijegu. Zavrnuo sam niz strme neravne puteljke između visokih čvornatih borova čije su iglice svjetlucale poput onih na mediteranskim četinarima i išao pored muslimanskih kućica s verandama i vijencima listova duhana koji su se sušili na zidovima. Seljaci muslimani su me pozvali da uđem i jedem s njima—masnu supu i kiselkast crni hljeb koje sam zalivao slabom šljivovicom. Djevojčica u haremskim hlačama zvanim 'dimije' koja je klepetala po sobi u drvenim klompama zaklonila je lice od mene krajem marame koja joj je pokrivala glavu. Djeca su nahrupila u sobu iz susjednih kuća i stala buljiti u mene preko stola otvorenih usta i s izrazom tupe znatiželje.

Ispod sela prešao sam čuvenu "na Drini ćupriju", koju Andrić opisuje, lijepo restauriranu nakon razaranja 1914. godiune, i ušao u Višegrad. Zastao sam na sredini mosta da pogledam veliku ploču za koju sam znao da nosi natpis na turskom, upisan izvijenim arapskim slovima, o tome kako ga je Mehmed-paša izgradio prije četiri stotine godina. Pogledao sam niz teške stubove mosta koji su poput lađa dijelili nabujalu zelenu vodu što je dolazila iz tjesnaca među stijenama.

Kako je portir u hotelu upravo bio na svom popodnevnom odmoru, momak za pultom, pomno radeći na noktima, nije htio da preuzme odgovornost za ključeve na polici iza njega. Proveo sam dva sata u tom malenom gradu. Malo šta osim mosta je ostalo od Mehmed-pašinog doba. Hotel je bio zapušten, hrana teška i masna, usluga spora osrednja. Digao sam se čim sam mogao kako bih izbjegao uporno a beživotno zurenje dvojice mladih vojnika za mojim stolom. Naredno jutro je bilo hladno, s ljepljivom vlagom nad rijekom. Morao sam satima čekati na voz u maloj nezagrijanoj stanici, no moje su misli putovale praznom cestom koju sam gledao kako se penje ka istoku kroz oblake prema Srbiji. Iza mene je bilo stotinu kilometara pješačenja kao i otkriće načina istraživanja kojeg ću koristiti da upoznam Jugoslaviju. Ceste, napravljene od zemlje krajolika kroz koji prolaze, poput tankih niti što vijugaju kroz divljinu, zabačene i opasne, tek s ponekim rijetkim vozilom, možda ni jednom dnevno: hodajući po njima neće mi nedostajati uzbuđenje koje pruža divljina, usamljenost i primitivnost.

Voz je bio pun ljudi koji su se vraćali s proslave Nove godine u Beogradu: na ovoj uskotračnoj pruzi putovanje od dvadeset i četiri sata bilo je dvaput duže ali i dvaput jeftinije od onog ekspresom na glavnoj pruzi. Stajao sam u hodniku pored mladog seljaka koji je ponosno puhao dim iz cigarette i vježbao muževno hrakanje i pljuvanje svojih starijih—kroz prozor ili, u mnogim tunelima, na pod. Točkovi su cičali dok je pruga vijugala uz dugu klisuru Prače u kojoj jedva da je bilo prostora za tračnice između stjenovitog zida i nabujale rijeke. Dobro obučen građanin me pozva u svoj kupe da podijelimo dio odojčeta rasprostrtog na novinama u njegovom krilu. Pitao me je za nacionalost, gdje sam bio u velikim cipelama i koliko zarađujem. "Malo, malo—to nije dovoljno za profesora na fakultetu!" rekao je, vraćajući mi bocu sa šljivovicom svaki put kad bi on popio. Obišavši šume podno Jahorine stigli smo na Pale i meni poznat kraj, da bi se zatim spustili u sivo, hladno Sarajevo.

Translated by Omer Hadžiselimović – © 2007 Omer Hadžiselimović

Bilješka: *William Tribe, koji je umro 2003, živio je mnogo godina u Sarajevu gdje je*

radio kao lektor engleskog jezika na Filozofskom fakultetu. Ovdje po prvi put objavljujemo odlomak iz Billovog rukopisa koji opisuje njegova putovanja po Bosni. Zahvaljujemo se Tamari i Timothyju Tribe na dozvoli za objavljivanje ovog teksta.

The preceding text is copyright of the author and/or translator and is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.